

Sygn. akt III PK 49/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z powództwa A.S.
przeciwko Gimnazjum z Oddziałami Dwujęzycznymi nr [...] w K.
o wyrównanie wynagrodzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Ś.
z dnia 23 października 2017 r., sygn. akt VII Pa [...],

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. nie obciąża powódki kosztami zastępstwa procesowego
strony pozwanej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

A.S. (powódka) wniosła pozew przeciwko Gimnazjum z Oddziałami Dwujęzycznymi nr [...] w K. (pozwany) o wyrównanie wynagrodzenia.

Wyrokiem z 23 marca 2017 r., IV P [...] Sąd Rejonowy w K. oddalił powództwo i nie obciążył powódki kosztami postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka była zatrudniona u pozwanego jako nauczyciel mianowany. Pismem z 4 maja 2016 r. pozwany powiadomił powódkę, że w roku szkolnym 2016/2017 w związku ze zmianami organizacyjnymi uniemożliwiającymi dalsze zatrudnianie powódki w pełnym wymiarze zajęć, liczba godzin na stanowisku nauczyciela plastyki i wychowania do życia w rodzinie zmniejszyła się z 18 do 10. Wobec powyższego zaproponowano powódce zatrudnienie w wymiarze 10/18 godzin tygodniowo i wynagrodzenie proporcjonalne do nowego wymiaru czasu pracy. W dniu 4 maja 2016 r. powódka wyraziła pisemną zgodę na obniżenie jej wymiaru zatrudnienia z 18 do 10 godzin tygodniowo i przyjęła do wiadomości, że będzie otrzymywała proporcjonalnie niższe wynagrodzenie. Pismem z 30 czerwca 2016 r. powódka zwróciła się o udzielenie jej urlopu dla poratowania zdrowia. Decyzją z 5 lipca 2016 r. na podstawie art. 73 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 967 ze zm., dalej jako Karta Nauczyciela lub KN) udzielono powódce urlopu dla poratowania zdrowia w okresie od 10 sierpnia 2016 r. do 9 sierpnia 2017 r., powiadamiając ją, że w okresie od 1 września 2016 r. będzie otrzymywała wynagrodzenie należne za obniżony wymiar czasu pracy (10/18).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że wynagrodzenie zasadnicze nauczyciela uzależnione jest zgodnie z art. 30 ust. 2 Karty Nauczyciela od kilku czynników, w tym przede wszystkim wymiaru zajęć obowiązkowych. Nie ma także podstaw do różnicowania wysokości wynagrodzenia pracownika w zależności od tego czy wykonuje on swoje obowiązki pracownicze, czy przebywa na urlopie. W tych okolicznościach pozew podlegał oddaleniu.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Rejonowego wniosła powódka, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 23 października 2017 r., VII Pa [...] Sąd Okręgowy w Ś. oddalił apelację powódki i obciążył ją kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy uznał, że warunkiem udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia jest zatrudnienie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć. W tym zakresie istotny jest moment złożenia wniosku o urlop i tę przesłankę powódka spełniła. Z art. 73 ust. 5 KN wynika, że urlopowanemu nauczycielowi przysługuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego jednak wykładnia tego przepisu nie może pozostawać w oderwaniu od faktycznych okoliczności związanych z ustaleniami stron przed skorzystaniem przez nauczyciela z urlopu. Powódce najpierw zaproponowano nowe warunki pracy i płacy, na które wyraziła ona zgodę, a następnie na wniosek powódki udzielono jej urlopu dla poratowania zdrowia. W tych okolicznościach nie można dopuścić do sytuacji, by pozostawanie na urlopie było dla pracownika bardziej opłacalne niż świadczenie pracy.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniosła powódka, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie oraz przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego oraz o nieobciążania powódki kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Powódka zarzuciła naruszenie: 1) art. 73 ust. 5 Karty Nauczyciela, przez uznanie, iż jego gwarancje obejmują tylko i wyłącznie wynagrodzenia w takiej wysokości, w jakiej otrzymałby je nauczyciel w momencie normalnego przystąpienia do pracy, mimo że z brzmienia cytowanego przepisu wynika, że ma on zastosowanie od momentu, w którym nauczyciel rozpoczyna korzystanie z urlopu; 2) art. 73 ust. 5 w związku z art. 30 ust. 2 Karty Nauczyciela, przez ich nieprawidłową wykładnię, polegającą na uznaniu, że wynagrodzenie nauczyciela pozostającego na urlopie dla poratowania zdrowia jest zależne od wymiaru zatrudnienia, podczas gdy wymiar zatrudnienia nie powinien mieć znaczenia przy obliczaniu wynagrodzenia za czas niewykonywania pracy w przypadku pozostawania nauczyciela na urlopie dla poratowania zdrowia; 3) art. 73 ust. 1 i 7 w związku z art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela, przez nieprawidłową wykładnię, polegającą na uznaniu, że zgoda nauczyciela na pracę w obniżonym wymiarze zatrudnienia obejmuje również okres urlopu dla poratowania zdrowia, w sytuacji gdy w trakcie urlopu dla poratowania zdrowia ma obowiązek powstrzymania się od

jakiegokolwiek działalności zarobkowej; 4) art. 2 Konstytucji RP w związku z art. 1 Protokołu nr 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, dalej jako EKPC) w związku z art. 73 ust. 1 i 5 Karty Nauczyciela przez ich niezastosowanie, co doprowadziło do wniosku, że powódka nie mogła korzystać z urlopu wypoczynkowego, bowiem w tym samym czasie korzystała z urlopu dla poratowania zdrowia.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki pozwany wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została uznana za nieuzasadnioną.

Na wstępie należy zaznaczyć, że stan faktyczny niniejszej sprawy jest atypowy z punktu widzenia przepisów KN o urlopie dla poratowania zdrowia, zawierających ogólną regulację dostosowaną do sytuacji typowych. Typowa jest zaś taka sytuacja, w której na urlop dla poratowania zdrowia udaje się nauczyciel zatrudniony w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony, po to by po odzyskaniu zdrowia wrócić do wykonywania w zatrudniającej go szkole obowiązków nauczycielskich w pełnym wymiarze. Nie ulega wątpliwości, że w takiej sytuacji nauczycielowi w czasie urlopu dla poratowania zdrowia przysługuje wynagrodzenie zasadnicze determinowane pełnym wymiarem zajęć. Nietypowość stanu faktycznego w niniejszej sprawie polega na tym, że powódka wystąpiła z wnioskiem o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia już po wyrażeniu zgody na obniżenie – od nowego roku szkolnego - wymiaru zajęć wraz z redukcją wynagrodzenia w związku z niemożnością zatrudnienia powódki w pełnym wymiarze zajęć (art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela). Zatem dopiero prawie dwa miesiące po pisemnym wyrażeniu zgody na obniżenie pensum, powódka – wiedząc, że od przyszłego roku szkolnego nie będzie miała prawa do urlopu dla poratowania zdrowia – wystąpiła z wnioskiem o jego udzielenie a pracodawca udzielił go od 10 sierpnia 2016 r. Podczas gdy pracodawca – udzielając urlopu – zastrzegł, że w jego okresie będzie wypłacał powódce wynagrodzenie w wysokości takiej, jakie

powódka otrzymywałaby od nowego roku szkolnego z tytułu świadczenia pracy przy obniżonym wymiarze zajęć, powódka działała w przekonaniu, że udzielenie jej urlopu dla poratowania zdrowia odłoży w czasie skutki porozumienia z art. 22 ust. 2 KN: niższe wynagrodzenie nie będzie jej wypłacane od nowego roku szkolnego, lecz dopiero od roku szkolnego, który rozpocznie się po jej powrocie do pracy z urlopu dla poratowania zdrowia.

Rozstrzygnięcia wymaga zatem kwestia, czy art. 73 ust. 5 KN należy interpretować w ten sposób, że zawiera on bezwzględnie wiążącą zasadę, zgodnie z którą nauczycielowi, któremu udzielono urlopu dla poratowania zdrowia przysługuje przez cały okres przebywania na urlopie prawo do takiego wynagrodzenia zasadniczego, jakie przysługiwało mu w dniu rozpoczęcia tego urlopu, czy też wysokość wynagrodzenia w okresie urlopu uzależniona jest od wymiaru zajęć obowiązkowych, w jakim w tym okresie miał pracować nauczyciel? W piśmiennictwie, bez jakiegokolwiek wyjaśnienia, zajęto w tej kwestii przeciwstawne stanowiska. Według A. Barańskiego „w okresie przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia nauczyciel otrzymuje wynagrodzenie zasadnicze w wysokości, jaka przysługiwała mu w dniu nabycia uprawnień i rozpoczęcia korzystania z urlopu” (A. Barański, J. Rozwadowska-Skrzeczyńska, M. Szymańska, *Karta Nauczyciela. Komentarz*, e/Lex 2018). Natomiast według J. Jakubiaka i M. Zając-Rzosińskiej „wynagrodzenie zasadnicze przysługuje nauczycielowi w wysokości, jaką otrzymywałby, gdyby faktycznie pracował w szkole” (J. Jakubiaka i M. Zając-Rzosińskiej, *Karta Nauczyciela. Komentarz*, e/Lex 2014).

Zdaniem Sądu Najwyższego za pierwszym z przedstawionych powyżej stanowisk doktrynalnych przemawiają następujące argumenty. Z art. 73 ust. 1 KN wynika, że prawo do urlopu dla poratowania zdrowia przysługuje tylko takiemu nauczycielowi, który zatrudniony jest w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony. Z kolei z art. 73 ust. 5 KN wynika, że w okresie urlopu dla poratowania zdrowia nauczyciel zachowuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat. Skoro prawo do urlopu przysługuje tylko nauczycielowi zatrudnionemu w określonym wymiarze zajęć a po rozpoczęciu urlopu nauczyciel „zachowuje” prawo do wynagrodzenia, to art. 73 ust. 5 KN można interpretować w taki sposób, że nauczycielowi przysługuje w

czasie przebywania na tym urlopie prawo do takiego wynagrodzenia zasadniczego wraz z dodatkiem za wysługę lat, jakie otrzymywał przed rozpoczęciem urlopu. Wymiar zajęć jaki nauczyciel miał wykonywać w nowym roku szkolnym, a przez to wymiar zatrudnienia w szkole, już po rozpoczęciu urlopu dla poratowania zdrowia nie ma znaczenia dla ustalania wysokości wynagrodzenia zasadniczego, skoro art. 73 ust. 5 KN pełni funkcję gwarancyjną. Przepis ten nie stanowi o „przysługiwaniu” nauczycielowi prawa do wynagrodzenia, lecz o „zachowaniu” prawa do wynagrodzenia. Czasownik „zachować” należy wówczas rozumieć jako „utrzymać coś w nienaruszonym, dotychczasowym stanie”. Skoro więc przed rozpoczęciem urlopu nauczyciel miał prawo do wynagrodzenia w wysokości wynikającej z zatrudnienia w pełnym wymiarze zajęć, to gdy rozpoczął urlop dla poratowania zdrowia przed wejściem w życie - od nowego roku szkolnego - zmienionych postanowień umowy o pracę w zakresie wymiaru zajęć i wynikającej z tego wymiaru wysokości wynagrodzenia za pracę, w okresie przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia przysługuje mu wynagrodzenia zasadnicze odpowiadające wynagrodzeniu otrzymywanemu przed rozpoczęciem tego urlopu.

Możliwa jest jednak także odmienna wykładnia art. 73 ust. 5 KN, której wyniki odpowiadają drugiemu z przedstawionych powyżej stanowisk doktrynalnych. Mianowicie, powołany przepis wspomina o „zachowaniu prawa do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat”, co można interpretować w ten sposób, że chodzi o wynagrodzenie zasadnicze, które przysługiwałoby nauczycielowi w okresie korzystania z urlopu dla poratowania zdrowia. Nauczyciel zachowuje bowiem prawo do wynagrodzenia zasadniczego a o wysokości tego wynagrodzenia decyduje wymiar zajęć. Gdy wymiar zajęć uległ obniżeniu po rozpoczęciu korzystania z urlopu wskutek dokonanej wcześniej za zgodą nauczyciela zmiany treści stosunku pracy łączącego go ze szkołą, to znajduje to przełożenie na wysokość wynagrodzenia, do którego taki nauczyciel zachowuje prawo w trakcie urlopu dla poratowania zdrowia. W dalszej kolejności należy uwzględnić, że z wykładanego językowo sformułowania „zachowuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat” nie wynika wprost unormowanie, zgodnie z którym nauczyciel w okresie urlopu dla poratowania zdrowia ma prawo zawsze do wynagrodzenia zasadniczego w

wysokości, jaka przysługiwała mu w dacie rozpoczęcia tego urlopu. Nie ulega wątpliwości, że przepis ten pełni funkcję gwarancyjną. Służy zapewnieniu nauczycielowi środków utrzymania w okresie, gdy - poddając się leczeniu - nie będzie świadczył pracy. Jednakże w sytuacji, gdy najpierw stosunek pracy nauczyciela uległ modyfikacji za porozumieniem stron ze skutkiem od nowego roku szkolnego, a następnie nauczyciel składa wniosek o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia, zwrot „zachowuje prawo do comiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat” można interpretować w taki sposób, że odnosi się on do takiego wynagrodzenia jakie nauczyciel otrzymałby, gdyby w okresie urlopu dla poratowania zdrowia wykonywał pracę nauczycielską. Skoro nauczyciel wiedział, że od nowego roku szkolnego będzie pracował w obniżonym wymiarze czasu zajęć i z tego tytułu będzie otrzymywał niższe wynagrodzenia zasadnicze, nie można mówić o naruszeniu funkcji gwarancyjnej art. 72 ust. 5 KN. W chwili rozpoczęcia korzystania z urlopu dla poratowania zdrowia nauczyciel dysponował bowiem informacją o tym, jak będzie się kształtowała wysokość jego wynagrodzenia zasadniczego w okresie przebywania na tym urlopie.

Opowiadając się ostatecznie za drugim z przedstawionych wyżej stanowisk, Sąd Najwyższy w obecnym składzie uwzględnił, że w modelowej sytuacji na urlop dla poratowania zdrowia przechodzi nauczyciel zatrudniony w pełnym wymiarze zajęć, który po zakończeniu tego urlopu będzie w pełni sił do pracy w szkole w pełnym wymiarze zajęć. Gdy strony nauczycielskiego stosunku pracy uzgodniły, że od nowego roku szkolnego wymiar ten będzie niższy, a dopiero po takim uzgodnieniu pracownik zdecydował się skorzystać z uprawnienia do urlopu dla poratowania zdrowia, wówczas to modelowe założenie – uzasadniające zastosowanie art. 72 ust. 5 KN w taki sposób, że zachowuje się prawo do wynagrodzenia zasadniczego z daty rozpoczęcia urlopu – nie znajduje odzwierciedlenia w funkcji urlopu dla poratowania zdrowia. Obie strony nauczycielskiego stosunku pracy mają bowiem świadomość, że po zakończeniu tego urlopu nie będzie zapotrzebowania na pracę tego nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć. W tych okolicznościach nie można stosować art. 72 ust. 5 Karty Nauczyciela tak samo jak w przypadku udania się na urlop z art. 72 KN nauczyciela,

którego wymiar czasu pracy nie został zmodyfikowany za porozumieniem stron, w okolicznościach przewidzianych w art. 22 ust. 2 tej ustawy.

W tym miejscu przypomnieć należy, czemu służy urlop dla poratowania zdrowia, gdyż względy funkcjonalne mają kluczowe znaczenie dla rozstrzygania problemów prawnych na tle tej regulacji Karty Nauczyciela. Jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, urlop dla poratowania zdrowia jest szczególnym świadczeniem pracowniczym, zbliżonym do instytucji urlopu wypoczynkowego, przysługującym w ramach istniejącego indywidualnego stosunku pracy łączącego nauczyciela ze szkołą, a jego celem jest - przy zagwarantowaniu trwałości tego stosunku oraz możliwości korzystania przez pracownika z wynagrodzenia i innych świadczeń pracowniczych, w tym socjalnych - zapewnienie nauczycielowi możliwości poddania się zalecanemu leczeniu dla odzyskania pełnej zdolności do pracy i kontynuowania zatrudnienia (wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2012 r., II PK 298/11, LEX nr 1265562). Urlop dla poratowania zdrowia służy z jednej strony pracownikowi w celu regeneracji zdrowia utraconego w pracy, z drugiej zaś służy pracodawcy, gwarantując odzyskanie pełnej sprawności do dalszego nauczania przez członka kadry pedagogicznej. Z perspektywy pracodawcy udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia ma zapewnić przydatność nauczyciela do pracy w określonej placówce w przyszłości (np. zapobiec przyszłym absencjom chorobowym dezorganizującym proces kształcenia i wychowywania dzieci oraz młodzieży). Dlatego też w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że urlop dla poratowania zdrowia udzielany jest nie tylko w interesie nauczyciela, ale także i szkoły, która - ponosząc koszty tego urlopu - uzyskuje w zamian gwarancję posiadania kadry nauczycielskiej w pełni zdolnej do wykonywania nałożonych na nią zadań. Z tego powodu nie spełnia się jedna z funkcji urlopu dla poratowania zdrowia, jeśli na skutek częściowej likwidacji szkoły albo w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania nie ma zapotrzebowania na pracę nauczyciela po zakończeniu przez niego urlopu dla poratowania zdrowia. Niespełnienie tej funkcji zostało zaś uznane przez Sąd Najwyższy za przemawiające za dopuszczalnością rozwiązania stosunku pracy nawet w trakcie tego urlopu, to jest w momencie, kiedy okazuje się (po opracowaniu i zatwierdzeniu arkusza organizacji szkoły), że jego dalsze trwanie

jest uzasadnione wyłącznie interesem nauczyciela (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2013 r., I PZP 1/13, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 270). W dalszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego względy aksjologiczne przemawiają za tym, że prawo podmiotowe pracownika (do przeprowadzenia zaleconego leczenia) nie może być chronione w takim stopniu, aby wymuszać na szkole dalsze (po ustaniu urlopu) zatrudnianie nauczyciela mimo braku takiej potrzeby, związane z ponoszeniem z tego tytułu i nieuzasadnionych żadnymi względami niemałych kosztów (wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2014 r., I PK 247/13, LEX nr 1458672).

Z powyższego orzecznictwa wynika, że pewne zdarzenia, które mają miejsce już po rozpoczęciu urlopu dla poratowania zdrowia mają wpływ na uprawnienia przysługujące nauczycielowi w trakcie tego urlopu. Tym bardziej wpływ taki powinny wywoływać zdarzenia prawne (zmiana treści nauczycielskiego stosunku pracy), które miały miejsce przed złożeniem wniosku o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia a które kształtowały sytuację prawno-pracowniczą nauczyciela w nowym roku szkolnym. Z tych też motywów Sąd Najwyższy uznał, że w sytuacji złożenia wniosku o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia po wyrażeniu zgody na obniżenie pensum od nowego roku szkolnego (art. 22 ust. 2 KN), nauczyciel nie zachowuje przez cały okres przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia prawa do wynagrodzenia zasadniczego liczonego jak za pełny etat i przysługującego nauczycielowi w dacie rozpoczęcia urlopu, lecz zachowuje prawo do wynagrodzenia zasadniczego wyliczanego przy uwzględnieniu takiego wymiaru zajęć, jaki na podstawie zawartego z pracodawcą porozumienia obowiązywałby go, gdyby z urlopu nie korzystał.

Z uwagi na brak jakichkolwiek ustaleń faktycznych i argumentacji Sądu drugiej instancji, z których wynikałoby, że przedmiotem postępowania jest kwestia prawa powódki do urlopu wypoczynkowego, za oczywiście niezasadny uznano zarzut naruszenia art. 2 Konstytucji RP w związku z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC w związku z art. 73 ust. 1 i 5 Karty Nauczyciela.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na zasadzie art. 102 k.p.c.

